
Viipurin Suomalaisen
Kirjallisuusseuran
toimitteita
9

HELSINKI 1989

ISBN 951-95402-9-6

 Etelä-Saimaan Kustannus Oy – Lappeenranta 1989

Otto-I. Meurman

Lääket. ja kirurgian tri Lennart Peterson sekä hänen sukunsa*

Lienee melkein ainutlaatuista, että miesväki kutsui jotakin jäsentään ”herttaiseksi.” Näin kuitenkin tapahtui Viipurissa ylilääkäri Lennart Petersonin kohdalla, eikä aiheetta. Hän oli todella herttainen, ja aina altis, vaikkapa yöllä, saapumaan perheeseen, jossa lapsi tai muu perheenjäsen sairasti omaisten ollessa huolestuneita. Hän oli perhelääkäri, jonka puoleen käännettiin, ja varmaankin hän muisti potilaan aikaisemmat sairaus- tai kehitysvaiheet. Hän oli ihanteellinen ”lähimmäinen”.

Lennart Peterson kuului vanhaan pietarsaarelaiseen merenkulkijasukuun. Hänen isoisänsä *Petter Niklas Pettersson* (s. 1807, k. 1842) oli kauppalaivan kapteeni avioliitossa Maria Lovisa Berguddin (s. 1814, k. 1892) kanssa. Petter Niklaksen elämä katkesi yllättävästi. Hän kuoli eräällä merimatkaltaan ja haudattiin mereen Tanskan rannikon ulkopuolella.

Petter Niklaksella oli lapsia, joista kolme kasvoi täysi-ikäisiksi. Nuorin heistä *Frans Gustaf* (s. 24.12.1842, k. 15.12.1907) ei koskaan nähnyt isäänsä.

Frans läpikävi Pietarsaaren koulun. Kun hänen äitinsä eli köyhissä olosuhteissa, täytyi pojankin koettaa ansaita jotakin. Niinpä Frans 12-vuotiaana ansaitsi rahaa kantamalla lankkuja satamassa, mistä hän sai kaksi ruplaa kuukaudessa. 13 vuoden ikäisenä hän palveli kajuuttavahtina parkkilaiva *Glorialla*. Hänen ensi matkansa suuntautui Cadiziin.

Palattuaan kotiin Pietarsaareen joutui Frans konstaapeliksi *Glorialle*. Arvoasteikko oli: kapteeni, perämies, konstaapeli, kirvesmies, matruusi, alimatrui, jungmanni, kokki ja kajuuttavahti. Alle 21-vuotiaana suoritti Frans Vaasan merenkulkukoulussa kaksi tutkintoa: perämiehen tutkinnon 28.4.1863 ja laivurintutkinnon 10.6.1863. Se oikeutti hänet purjehtimaan laivurina ”pidemmilläkin matkoilla”.

Frans purjehti sitten perämiehenä parkkilaiva *Rapidella* v. 1866. Mutta kun laivan kapteeni samana vuonna sairastui, jäi purjehduksen vastuu kokonaan Fransin niskoille ja hänestä tuli *Rapiden* kapteeni.

Laiva oli vienyt Pietarsaaresta Hulliin lankkukuorman ja sitten vienyt hiiliä Shielsistä Genovaan ja maissia Romaniasta Falmouthiin ja vielä kivihiiltä Lontoosta Rangooniin. Paluumatkalla se oli tuonut riisiä Breneeniin ja hiiliä Cardiffistä Havannaan. Sitten sieltä sokeria Falmouthiin ja hiiliä Aleksandriaan. V. 1868 vietiin puulasti Pietarsaaresta Hulliin, sieltä hiiliä ja koksia Bombayhin ja riisiä Rangoonista Falmouthiin. Edelleen

* Tämän elämäkerran julkaiseminen on käynyt mahdolliseksi ainoastaan siten, että T:ri Lennart Petersonin tytär, fil.maisteri Inga Stenbäck on antanut käytettäväksi oheisen aineiston, joka tässä on käännetty suomen kielelle. Hänelle lankeaa siis meidän entisten viipurilaisten sydänlämmiin kiitoksemme siitä, että näin voimme tallentaa jälkipolville kullannarvoisia muistelmia meiltä riistetyin kulttuurikaupungin Viipurin elämästä.

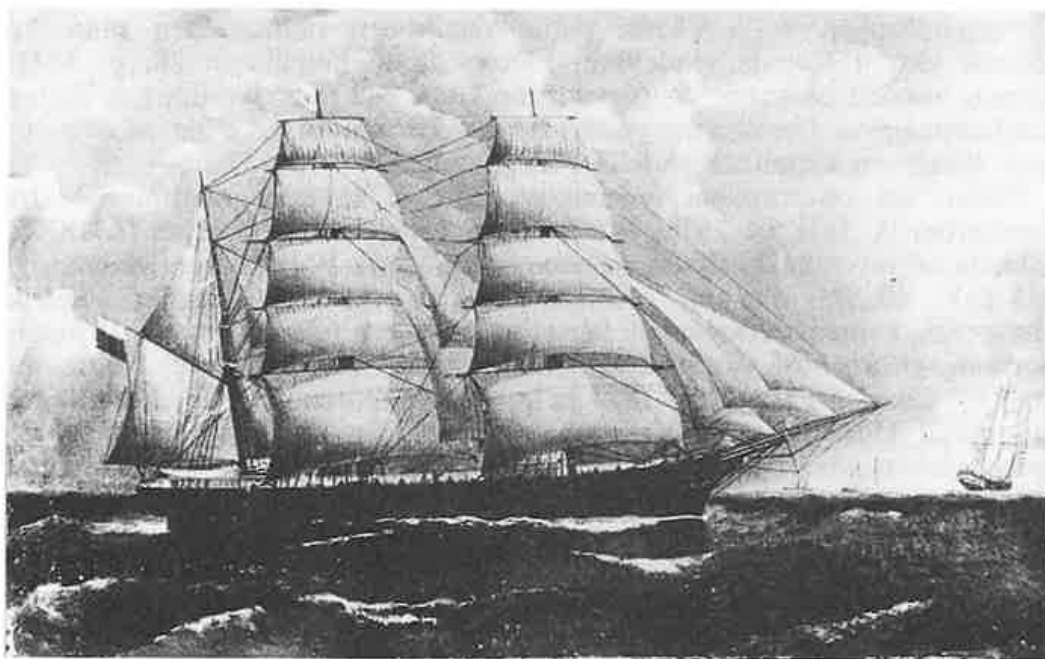
Merikapteeni Frans Gustaf Peterson
1842—1907.

Mathilda Peterson o.s. Sandström
1848—1927.

viljaa Kalkuttasta Marseilleen, josta sementtiä, tiiliä, kaakelia ja n. 70 matkustajaa Buenos Airekseen, pohjalastissa Jaavaan. Sitten Bataviasta ja Padangista kahvia, tinaa ja mausteita New Yorkiin, mistä petroolitynnyreitä Triestiin, tyhjänä Trapaniin ja suolalastissa Tukholmaan. Sieltä saatiin 100 tynnyriä kalkkia, 10 puutarhapenkkiä laivan isännälle Malmin kauppahuoneelle Pietarsaaressa.

Frans oli jo kasvanut täydeksi mieheksi, joten elämänkumppanin kaipuu oli saanut sijan hänen sydämessään. Uudessakaarlepyyssä hän oli aikaisemmin juhannusaattona tavannut tytön, Mathilda (*Tilda*) *Sandströmin* (s. 1848, k. 1927), johon hänen silmänsä olivat kiintyneet. Kihlaus tapahtui 6.8.1868 viime hetkessä, sillä Fransin oli puoli tuntia myöhemmin lähdettävä *Rapide*-laivallaan merille. Tilda jäi kotirannalle. Jatkosta kertovat sitten kirjeet. Hän kirjoittaa pian Tildalle, että hänen silmänsä kyynelöityvät ajatellessaan, että heidän oli ollut erottava. Hän toivoo, että he voisivat tavata toisensa vuoden kuluttua. Kestänee kuitenkin neljä vuotta, ennen kuin hän voisi katkaista matkansa ja tulla kotikaupunkiin. Hullista syyskuun 6. p. 1868: ”Minua ilahduttaa, että sormus sopii sinulle etkä ylenkatso sen pitämistä, mutta estääksemme semmoista tunnetta, että tulisit vinoksi vasemman käsivartesi painosta, ehdotan, että oikeaan käteesi pantaisiin toinen sormus — ehkä se jäähdyttäisi intoasi rangaista koululapsiasi, mutta kun heitä tukistat ja tyrkit, mitä valitan, niin älä käytä vasenta, mikä olisi haitallista, vaan heitä silmäyksesi sormukseen — olisipa mielenkiintoista nähdä sinut äkäisenä, olisi vaikuttava räpäys, nähdä sinut hehkuvin poskin lasten ankarana tuomarina.

Parkkilaiva Rapide.

Hullista syyskuun 20. p.: "Nyt on huonot ajat, ei saa rahtia Eurooppaan, vain Itä-Intiaan. Täytyy minun olla merillä 2—3 vuotta vielä. Merimiehen kohtaloon kuuluu, että hänet heitetään yhdeltä vieraalta rannikolta toiselle." — Frans oli lukenut Matildan kirjeet "monta sataa kertaa".

Hullista lokakuun 9. p.: Frans on onnellinen siitä, että Tilda kirjoittaa niin usein. — "Sinun ahkera kirjoittamisesi on minulle Helmi." — Muuten on Frans masentunut: "Rapide on alkanut lahoa." Hänestä tuntuu siltä, että "huono onni vaivaisi laivaa". Hän harkitsee laivan jättämistä, koska korjaukset tulisivat liian kalliiksi. — Matilda oli kuvitellut, että heistä tulisi rikkaita. Frans vastasi: "Emmehan me toivo rikkautta, vain mitä päiväksi tarvitaan ja että saisin vaeltaa sivullasi koko elämän ajan." Jos kaikki parin vuoden aikana menee hyvin, toivoo hän ansaitsevansa niin paljon, että he voivat mennä naimisiin. — "Toivon voivani tehdä sinut onnelliseksi, uskollinen tulen aina olemaan." Kirje loppuu muutamin rivein Lontoosta: "Lontoo on eräs maailman ihmetöitä kaikkine ihanuuksineen."

Hullista joulukuun 2. p. 1868. — Frans oli valmis lähtemään Bombayhin. Hänellä on laivan vuoksi ollut suuria menoja. "Merimiehen olkapäille on pantu raskas kohtalo: ei joulua kotona, mutta sitä hän ei voi auttaa. Matka Bombayhin tulee luultavasti kestämään neljä kuukautta." Antaa osoitteen: Venäläinen parkkilaiva Rapide Bombayssä. Tältä kihlausajalta on säilynyt useita kirjeitä.

Fransilla oli vaikeuksia saada rahteja. "Kunniani kieltää minua ottamasta rahteja, jotka luultavasti merkitsisivät tappiota laivanvarustamolleni", kirjoitti Frans Intiasta. Kun Tildan kirje jossakin satamassa oli häntä odottamassa, oli hän onnellinen: "Olen lukenut kirjeesi satoja kertoja", mutta katkeruus Tildaa kohti oli sitä suurempi, ellei kirjettä ollut tullut.

Purjehdittuaan neljä vuotta ristiin rastiin eri mantereiden rannoilta toiselle saapui Rapide viimeinkin Pietarsaaren heinäkuun 28. p. 1872. Saman vuoden elokuun 15. p. vihittiin Tilda ja Frans avioliittoon Tildan kotikaupungissa Uusikaarlepyyssä. Jokseenkin näihin aikoihin alettiin nimeä Petterson kirjoittaa yhdellä t-kirjaimella.

Tildan isä oli monissa luottamustehtävissä käytetty raatimies Matts Sandström (s. 1818, k. 1876) ja äiti oli Mathilda Charlotta Hjelt (s. 1817). Tildalla oli myös kaksi siskoa: vanhempi oli Maria Wilhelmina (Majken, s. 1851, k. 1928), joka oli naimisissa lukkari ja kirjakauppias Fredrik Forsbergin kanssa. Aviopari oli lapseton. Forsberg julkaisi omassa kirjapainossaan sekakuoroja varten sävellyksiä nimellä "Vinterkvällar". Nuorempi sisar oli Charlotta (Lotti) s. 1854 ja kuoli naimattomana 1930. Hänellä oli muotiliike Uusikaarlepyyssä. Loppuvuotensa hän vietti sisarensa Tildan luona Helsingissä.

Tildan vanhemmat olivat vakaumuksellisia pietistejä eivätkä antaneet hänen käydä Pietarsaaren tyttökoulussa, koska se heidän mielestään olisi voinut tehdä tytön keimailevaksi. Sen sijaan Tilda sai ryhtyä opettamaan lapsia. Niiden joukossa oli kaksi pikkupoikaa: Helsingin yliopiston tuleva rehtori Ivar Heikel ja kuvanveistäjäksi antautuva Viktor Malmberg. Tilda opetti myös erään kotiapulaisryhmän lukemaan ja kirjoittamaan. Hän jatkoi opettamistaan avioitumiseensa saakka.

Tildasta tuli nyt Fransin matkatoveri Rapidelle. Hän kiinnostui huomioimaan kaikkea. Ahvenanmerellä kirjoitti hän päiväkirjaansa: Olen laskenut 72, 74, 76 ja jopa 82 purjehtijaa yhtäaikaisesti näköpiirissä, niiden joukossa myös yhden höyrylaivan, ensimmäisen tällä matkalla näkemäni. Tämä matka suuntautui Hulliin, Shieldsiin ja Newcastleen. Seuraava matka alkoi Shieldsistä joulukuun 3. p:nä 1872 Intian ollessa päämääränä. Intiaan purjehdittiin pitkin Brasilian rannikkoa ja sieltä Hyväntoivonniemeä kohti. Tilda kuvaili vastaantulevia laivoja ja niiden keskinäistä keskustelua signaalilippujen avulla. Hän kirjoitti myös päivittäisistä toimista, kuten pyykistä ja porsas Sandyn teurastamisesta. Hän kertoi joulun ja pääsiäisen vietosta sekä Matildanpäivän serenadista. Marianpäivänä tarjottiin merimiehille kirsikkaviiniä. Kun päiväntasaaja ylitettiin, kirjoitti Tilda: "Vain yksi laiva sadasta pääsee linjan yli sateetta." Kun St. Helena sivuutettiin, tarjottiin "ukoilille" kahvia. Nähtiin erilaisia eläimiä, kampeloita, pyöriäisiä, merikäärmeitä, delfiinejä, kyyhkysia, kilpikonnia, lento- ja hyppykaloja ja tietenkin albatrosseja. Tilda kirjoitti tyynestä säästä, jotka jatkui viikosta toiseen, lähes kuukauden. Heinäkuussa 1873 saapui Rapide Bombayhin, mutta jo maaliskuussa oli Tilda todennut perunoiden loppuneen, leipäkin oli loppumaisillaan ja raikkain juomavesi oli 28-asteista. Intiaan tultaessa olisi Tilda halunnut suudella maitopulloa, sillä maitoa hän ei ollut nähnyt 170 päivään. Hän oli ollut laivalla vuoden ja 9 kuukautta.

Marraskuun 6. p:nä 1873 oli Rapidella palattu Bremerhaveniin. Tilda polvistui kajuutassaan ja kiitti Jumalaa suojeluksestaan matkan varrella. Bremerhavenissa sai kapteeni Peterson laivanvarustamoltaan käskyn siirtyä fregatti Eqvatorille käymättä välillä kotimaassa. 14. p. joulukuuta v. 1873 tuli uusi lähtö Shieldsistä Singaporeen.

Tilda kirjoitti huolellisesti muistiin erilaiset pienemmät ja suuremmat tapaukset: hän kylpi joka päivä tiinussa. Laivan kansi höylättiin ja maalattiin. Laivan koira Brion oli maalla kauhistunut, mutta laivalla onnellinen. Erään ukkosryöpyn aikana oli laivan nopeus 17 solmua. Oli totuttu kuumuuteen, niin että 32 Celsiusastetta tuntui kylmältä. — Tilda julkaisi viikkolehteä "Vapaavahti". Sen alkusanoina oli kronikka, missä hän kertoi matkan tapahtumista, minkä jälkeen seurasi jatkokertomuksia: "Minun pieni morsiameni", "Professorin 50:nes syntymäpäivä", "Oikea käteni" sekä sen lisäksi erilaisia arvoituksia. — Merimatkoilla opiskeli Tilda omin päin englantia. Hän saavutti kohtalaisen sanavaraston, mutta ei oikeata ääntämistä. Hän oli kirjeenvaihdossa englanniksi Guss Mattsonin äidin kanssa.

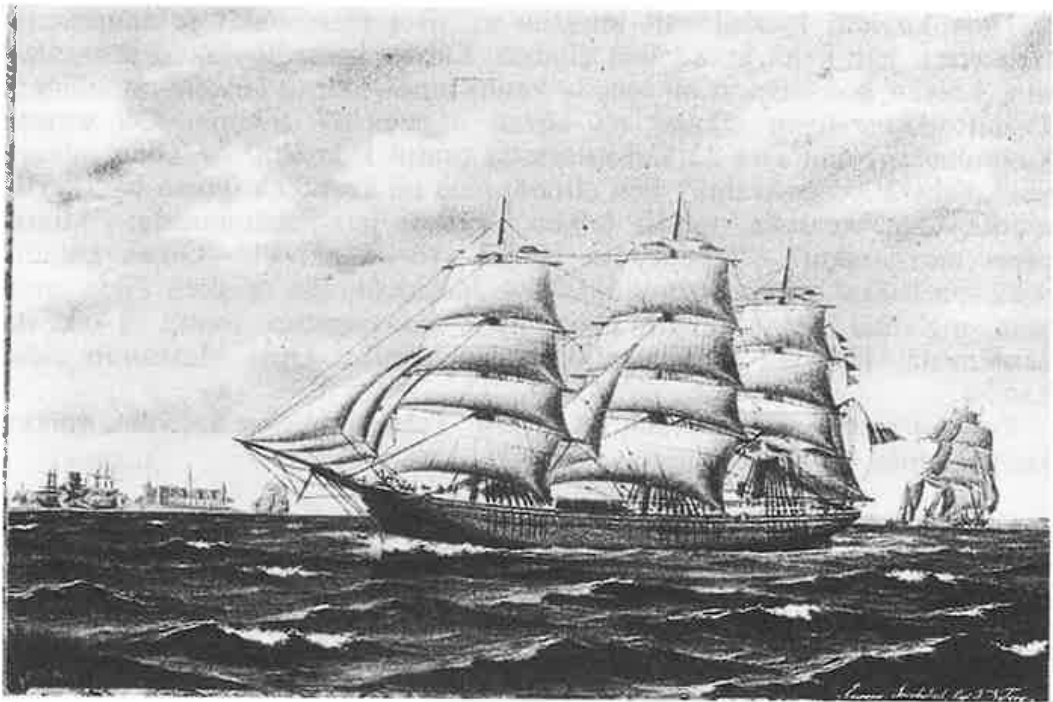
Eqvator saapui Singaporeen 28.4.1874. Tuloa juhlittiin kahvilla, vaikka kahvin hinta oli noussut.

Konsuli ja kauppaneuvos Otto August Malm (s. 1838, k. 1898) oli keskeinen hahmo Pietarsaaren historiassa. Hän jatkoi isänsä Petter Malmin liikettä ja tuli tunnetuksi suurten lahjoitustensa ansiosta. Otto Malm kuului siihen ryhmään, joka perusti Pietarsaaren Höyrylaiva Osakeyhtiön ja Yhdyspankin haarakonttorin. Hän oli osallisena monissa teollisuusyrityksissä. — Elokuussa 1874 Malmia kohtasi suuri suru. Hänen nuori vaimonsa Majlis menehtyi siipiraslaiva Österbottenin palossa Porin ulkopuolella. Eräs matkustaja näet tupakoi kannella ja heitti pois palavan tulitikun. Silmänräpäyksessä se sytytti kannella sijainneet paperipaalit. Koetettiin pelastaa konsuli Malmin puoliso ja rouva Margareta Wallenius, jotka olivat laivassa. Heidät pantiin soutuveneeseen, joka laskettiin veteen, mutta vene kierähti ympäri, ja he jäivät sen alle, eivätkä päässeet sieltä pois. Rouva Walleniuksen kolme poikaa pelastui, mutta tietojen mukaan hukkui 15 ihmistä. — Konsuli Malm ei koskaan toipunut surustaan. Hänen puolisonsa oli aikonut matkustaa maanteitse, mutta Malm oli ylipuhunut hänet valitsemaan vesitien.

Malm aikoi nyt vetäytyä aivan syrjään, mutta velvollisuuden tunne pakotti hänet jatkamaan toimintaansa. Hän kirjoitti kirjeen kapteeni Petersonille ja uskoi hänelle kaikki huolensa. Hän antoi Petersonille suuren arvon, piti häntä taitavana ja luotettavana laivanpäällikkönä, joka oli itse rehellisyys, lisäksi kaukonäköinen ja arvostelukykyinen. Malm tarvitsi apua liiketoimiensa hoidossa.

Oscar Nikula tekee selkoa Petersonin tulevista tehtävistä. Niihin kuuluisi kassan hoito ja päivittäisten maksujen suoritus sekä huolehtiminen kaikista höyrylaivayhtiön toimeenpanevalla johtajalle kuuluvista töistä kirjanpito niihin luettuna, kapteenin tilitysten tarkastus sekä heidän matka-ajoiltaan että kotiin paluultaan, sahojen tilinpidon tarkastus, osa kirjeenvaihtoa, ym. ym. Sen lisäksi halusi Malm luovuttaa hänelle procuran vekselien hoidossa.

Frans Peterson täytti Malmin toivomukset ja asettui Pietarsaaren sovituihin ehdoin. Tänä aikana syntyivät siellä pojat Gösta 1876 ja Lennart 1877. Mutta muutaman vuoden kuluttua meri veti hänet kuitenkin puoleensa, joskin purjelaivoille tuli yhä vaikeammaksi saada lastia ja niiden oli usein tyydyttävä vaikeastilastattaviin pumpuliin tai Amerikan honkaan (pitchepi-

Fregatti Europa.

ne). Esimerkiksi v. 1885 oli New Yorkin satamassa 222 alusta rahtia odottamassa, niiden joukossa kolme Malmin kauppahuoneen laivaa, mm. kapteeni Petersonin ohjaama Europa.

Kesällä 1881 lähti kapteeni Peterson pitkälle, monta kuukautta kestäväälle matkalle Europa-laivallaan. Tilda ja molemmat pojat Gösta ja Lennart olivat mukana. Äitinsä kanssa he lähtivät Ruotsin kautta Hulliin, missä isän laiva oli. Göteborgissa pojat ihailivat Kustaa II Aadolfin torilla olevaa muistopatsasta. Pieni Lennart seiso i vaieten pitkähkösti, sitten hän kysyi hiljaisesti: "Äiti, voinko sitten kun olen kuollut, saada tuollaisen?" "Vain suurille" miehille pystytetään muistopatsaita, "eikä ole varmaa, tuleeko sinusta suuri mies, mutta suokoon Jumala, että tulet hyväksi mieheksi". — "Ja sellainen hänestä tuli", kirjoitti Tilda kuvaukseensa.

Kapteeni Peterson oli varautunut poikien tuloon. Hän ehdotti miehistölleen, että jätettäisiin pois kiroilut ja riidat. "Kyllä niin, kapteeni", vastasi merimiehistä vanhin. "Kahden pienen lapsen kera saamme tänne laivalle heidän suojelusenkelinsä, ja niitä me varomme haavoittamasta." — Pojilla oli laivalla lastenhuoneensa kuvakirjoineen, piirustustarpeineen, pelit, rakennuspulikat ja pieni lastenpostilla sunnuntaihartauksia varten. — Joka sunnuntai pidettiin hartaushetki, kapteeni luki tekstin, Tilda soitti pianoa, kaikki lauloivat virsiä. Osallistuminen oli vapaaehtoista, mutta kaikki olivat mukana. — Sunnuntaisin leikkivät merimiehet poikien kanssa. Pian oli laivalle ilmestynyt leikkikalutehdas, missä merimiehet niitä tekivät. Rakensivat jopa kaksi niin isoa venettä, että pojat mahtuivat niihin. Pojat olivat merellä onnellisia. Tilda merkitsi: "Ruokahalu ja uni olivat sangen hyvät."

Matka suuntautui Englannin kanaalin kautta Atlantille, sieltä Afrikan länsirannikoitse Hyväntoivonniemeä kiertäen Jaavaan. Jaavasta lähdettiin New Yorkia kohti heinäkuun 20. pnä.

Tältä matkalta kirjoitti Tilda: ”Suuri lentokala tuli eräänä päivänä lentäen suoraan kajuuttaan. Kukaan ei ihmettele, että se joutui saman tien paistinpannulle. — Juoksussaan iltapäivällä tuli kokonainen ryhmä pieniä mustekaloja lentäen laivan kannelle. Niillä ei ollut, kuten lentokaloilla, siipiä, mutta peräpäässä niillä oli suuri ohut evä, millä ne kohottautuivat vedestä. Päässä oli monia imuputkia tai tuntosarvia ja niistä valui musteenkaltaista verimassaa, joka värjäsi veden pytyssä aivan mustaksi. Kalan keho oli 2 1/2 tuuman pituinen, sinertävän läpinäkyvä ja siinä oli hylsy, mistä pää löysästi tunkeutui ulos. — Vahinko, ettei minulla ollut spriitä mukaanani. Pari sellaista omituista kalaa olisi kannattanut säilyttää.”

Laivalla täytyi aina olla mukana suolatonta juomavettä, jonka käyttöä on tarkoin annosteltava. Kerranpa tavattiin eräs muhamettilainen laiva, jolla ei ollut enää yhtään juomavettä. Seuraus oli, että Petersonit antoivat sille omastaan. Tämä hyvä teko sai heti kiitoksensa, sillä tulikin aimo sade, joten Europan kaikki vesitankit voitiin täyttää.

”Kaksi viikkoa ennen Vivin syntymää sivuutti fregattimme Europa St. Helenan saaren. Olimme purjehtineet vauhdikkaasti 50 päivää Bataviasta. Sääli, että olimme viime yönä sivuuttaneet signaaliaseman. Jos se olisi tapahtunut päivällä, olisi tieto siitä, että olimme sivuuttaneet signaaliaseman, ollut kuukauden päästä Euroopassa, ehkä kotonakin... riippuen postin kulusta.” — Myöhemmin hän jatkaa: ”Iloinen tapahtumamme: saimme laivaan uuden matkustajan: Perheeseemme syntyi kolmas lapsi, tyttönen Atlannilla kl 11 a.p. syyskuun 22. p. 1881 isän toimiessa kättilönä. Annoimme hänelle nimeksi *Vivi Maria*. Kasteen suoritti myöhemmin pappi New Yorkissa. — Tilda totesi: Meillä on Jumala, joka auttaa ja pelastaa kuolemasta.

Ensimmäiset vuotensa Vivi purjehti vanhempiensa kanssa maan ympäri. Hänen ensi muistonsa oli neekeritär valkoisine hampaineen ja ponihevosiä Austraaliassa. Hän oli silloin vuoden ja kolmen kuukauden ikäinen.

Seuraava matka alkoi Shieldsistä joulukuun 11 p. 1881 Europa-laivalla kohti Jaavaa. Mukana olivat siis kaikki kolme lasta. Joulua vietettiin joulukuusin ja -tähdin sekä syöden mm. lipeäkalaa ja torttuja. Tilda jatkoi: ”Saamme kiittää pieniä matkustajiamme siitä, että meillä oli niin onnistunut jouluaatto kuin laajalla meren ulapalla saattoi toivoa.”

Yöllä helmikuun 2. päivää vastaan Europa ylitti päiväntasaajan. Seurasi ”parranajo”, piiritanssi ja isänmaallinen Porilaisten marssi.

Tätä saattoi verrata vastaavaan tilaisuuteen tammikuussa 1874 Eqvatorilla. Tilanne mutkistui, kun vain muutamat merimiehet olivat aikaisemmin ylittäneet ekvaattorin ja toiset selittivät, ettei mitään ”parturointia” suoritettaisi. Toinen puolue määräsi silloin, että ”ellemme saa parturoida niitä, niin aiomme kuitenkin heitä vähän kostuttaa” ja aivan oikein tuli illalla sellainen linjakaste, että ukot sanoivat, ettei heillä ollut ”yhtään kuivaa lankaa”. Ne, jotka varovaisesti olivat pysyttäytyneet syrjässä toivoen säästyvänsä kylvystä, saivat osansa kun he yrittivät saada linjaryypyn, ja siten olivat kaikki kandidaatit onnellisesti täysin märkiä, paitsi konstaapeli,

joka varovasti pysytteli laivan peräpuolella, minne kukaan ei uskaltanut mennä vesipyttyineen. Paljon nauramisen ja "kulorumin" jälkeen tuntui siltä, että hän oli välttänyt kaiken vaaran, kun kaikki liottaminen oli loppunut. Ne äsken kastetut olivat saaneet kuivia vaatteita, minkä vuoksi oli varsin odottamatta tapahtunut yllätys konstaapelille saada päälaelleen pytyllisen vettä, juuri kun hän istui ja haaveili kuutamossa.

Tietenkin vietettiin Runebergin päivää Europa-laivalla. Tildasta oli hauskaa järjestää pieniä ohjelmia, mutta niiden piti olla kohottavia ja isänmaallisia.

Jaavaan saavuttiin huhtikuun 30 p. 1882. Sieltä matka jatkui Australiaan, missä oltiin lokakuussa 1882. Paljon oli siellä pojille uutta. Joulukuun 13 p. 1882 syntyi Petersoneille poika Sydneyssä, joka sai nimen *Bertel Sydney* (myöhemmin kutsuttiin Sidneyksi) ja joka oli ensimmäinen siellä syntynyt Venäjän alamainen.

Matkalla Jaavaan oli laiva Sunda-salmessa sivuuttanut Krakataosaaren. Kun sitten oltiin paluumatkalla, ei Krakataoa enää ollut olemassa, sillä elokuun 26. ja 27. p. 1883 oli siellä tapahtunut valtava maanjäristys, joka nielaisi koko saaren. Tuhansia ihmisiä hukkui. — Matkalta päästiin kuitenkin onnellisesti kotiin.

Nyt jäivät pojat Pietarsaareen. He viihtyivät siellä suuressa pihassaan, vaikka alussa tunsivatkin itsensä vähän suojattomiksi, eivätkä lähteneet sieltä minnekään.

Historia kiinnosti *Gösta*a jo pienenä. Isoäiti olikin ilahtunut nähdessään hänen tutkivan Raamattua. Eipä tiennyt, että poika luki sieltä vain sotaisia tapahtumia. Kun Gösta tuli kouluikänsä, tuli hän oppilaaksi Pietarsaaren yhteiskouluun ja sieltä Oulun ruotsalaiseen lyseoon, mistä hän tuli ylioppilaaksi v. 1895.

Pääaineekseen Gösta valitsi historian ja ruotsinkielen. Sitten hän auskultoiti näitä aineita Ruotsalaisessa Normaalilyseossa ja Uusikaarlepyyn seminaarissa, minkä jälkeen hänestä tuli kansakouluntarkastaja.

Göstan suuri harrastus oli purjehtiminen, sukuvika. Hänestä tuli Pietarsaaren Purjehdusseuran kommodori. Gösta hukkui Ykspihlajassa Kokkolan edustalla, kun hän koetti pelastaa purjeveneen kaaduttua mereen pudonnutta tätinsä miestä, uimataidotonta lukkari Forsbergiä. Tämä tapahtui 22.8.1902. — Gösta oli siis vain 26-vuotias, kun hänen elämänlankansa katkesi. — Tämä aiheutti sen, että koko Petersonien perhe muutti Helsinkiin, Frans ei kuitenkaan koskaan kotiutunut Helsinkiin.

Vartuttuaan 15-vuotiaaksi *Vivi* sai paikan Pietarsaaren Yhdyspankissa, missä hänen isänsä oli toisena johtajana. Sen jälkeen hänet lähetettiin vuodeksi Dresdeniin parantamaan saksankielen taitoaan. Tämä matka oli samalla palkinto hänen suuresta ahkeruudestaan. Avioiduttuaan Chalmersin Teknillisessä Opistossa opiskelleen Aage Andreasenin kanssa hän asui monta vuotta Vaasassa, missä sai toimen Vaasan Villatehtaalla. Heille syntyi kolme lasta.

Neljänneksi Frans Gustafin perheeseen syntyi *Bertel Sydney* joulukuun puolivälissä 1882, Austraalian Sydneyssä. Hän opiskeli kauppatieteitä

Itävallassa ja Lontoossa ja toimi liikealalla eri toimistoissa. Niitä mainitaan viisi, Sören Berner ensimmäisenä ja Maritim viimeisenä, mutta hän tuli isännöitsijäksi Silfverberg & Wecksellin hattutehtaaseen.

Bertelin erikoisharrastus oli tietysti purjehdus, olihan hän Peterson! Hän oli useita vuosia Seglarförbundetin sihteeri ja HSS:än johtokunnan jäsen. Hän oli hyvä tyyliniekka ja "Frisk Bris" -lehden toimitussihteeri, vankka ystävä ja avulias.

Bertel avioitui Gerda Berglundin kanssa, mutta siitä tuli avioero, ja hän solmi uuden avioliiton Elsie Wibergin kanssa. Ensi avioliitosta syntyi kolme poikaa. Bertel kuoli 1951 lokakuun viimeisenä päivänä, siis 69-vuotiaana.

Veljeksistä nuorin *Arne* Walter syntyi Pietarsaassa maaliskuun 17. pnä 1884 ja kuoli Helsingissä 26. pnä lokakuuta 1924. Hänestä tuli apteekkari Joensuuun, missä hän avioitui ensimmäisen apteekkioppilaansa Annikki Turusen kanssa. Avioliitto jäi lapsettomaksi. — Arne oli jo poikasena kalastukseen innostunut. Palkkiona kaloista ja halkojen hakkaamisesta palvelijattaret antoivat hänen aina pitää kahvipannua liedellä. Käytyään keskikoulun Pietarsaassa Arne sai paikan eräässä Helsingin apteekissa ja tuli farmaseutiksi. Yksityisoppilaana hän suoritti ylioppilastutkinnon, tuli proviisoriksi ja filosofian maisteriksi, pääaineina kemia ja kasvitiede. Hänen pro gradu -työnsä, joka koski raitalajeja, oli professori Elfvingin mukaan niin ansiokas, että sitä olisi voinut kehittää tohtorin väitöskirjaksi. Taloudellisten syiden takia tämä ajatus oli valitettavasti hylättävä. Arne työskenteli sitten Helsingin, Viipurin ja Pietarin apteekeissa. Enimmin häntä kiinnosti hänen oma työnsä. Hän oli luonnonystävä.

Seuraavat lapset syntyivät Pietarsaassa. He olivat *Elly* Matilda, s. 1887 ja *Elsie*, s. 1894. Heidän elämänvaiheistaan tiedetään seuraavaa: *Elly* Matilda, fil.maisteri, oli syntynyt heinäkuun puolivälissä v. 1887. Hän jäi naimattomaksi, toimi ruotsin- ja saksankielen lehtorina pääasiassa Helsingissä Suomalaisessa Yhteiskoulussa ja Tyttönormaalilyseossa. Hän osallistui ruotsin- ja saksankielien harjoituskirjojen julkaisemiseen ja uusi suomenkielisissä kouluissa käytetyn ruotsinkielisen oppikirjan. Sodan aikana *Elly* oli mukana viemässä lapsia meiltä Ruotsiin ja samoin heitä palauttamassa takaisin Suomeen.

Häntä kiinnosti matkustelu Euroopassa ja hän opiskeli Työväenopistossa ranskaa sekä kuunteli radiomusiikkia, jopa radion urheilu-uutisia. Hän kuoli Helsingissä kesäkuun puolivälissä v. 1976.

Elsie oli syntynyt helmikuun lopulla 1894. Häinkin oli naimaton ja asui yhdessä *Elly*-sisarensa kanssa. Heillä oli apunaan taloudenhoitaja. Paljon hän lueskeli romaaneja, mutta myös salapoliisijuttuja. Hänen harrastuksiinsa kuului klassillinen musiikki ja oopperat, mutta hän oli kiinnostunut myös urheilusta, tosin vain penkkiurheilijana seuraten voimistelua ja hiihtoa. Hänen elämänlankansa katkesi Helsingissä lokakuun lopulla v. 1977.

Näin on mainittu Fransin ja Tildan kaikki seitsemän lasta. Kaikki seitsemän sisarusta olivat yhdessä onnellisia, toisiinsa sydänjuurin kiintyneitä.

Elly on kertonut perheen kodista Pietarsaassa, tässä osa siitä: Frans Peterson möi v. 1873 lapsuskotinsa Satamakadulla, missä hän oli asunut äitinsä kanssa. Hän osti toisen talon Suurkadun ja Eteläalminkadun kulmassa. Sinne muutti myös hänen äitinsä. Talo (Suurkatu 8) oli kaunis. Se käsitti oikeastaan kolme taloa. Peterson vuokrasi niistä osan, mutta asui itsekin siellä. Pihalla oli leivintupa ja navetta, kaivo keskellä pihaa.

Suurkadulla lähellä Petersoneja asui konsuli, myöhemmin kauppaneuvos Otto Malm. Hänellä oli komea talo, johon kauppahuoneen toimistokin oli sijoitettu. Otto Malm oli pitkin elämänsä sairaalloinen ja syrjään vetäytynyt. Frans ja Tilda olivat usein kutsuttuja hänen luokseen, kun hänellä oli englantilaisia vieraita. Sinne mentäessä oli Tilda pukeutunut silkkileninkiin, mikä tytär Ellyn mielestä oli hauska, kun sai nähdä äitinsä niin hienona.

Otto Malmin 10 vuotta vanhempi veli Peter Herman oli kuuromykkä eikä koskaan voinut antautua käytännön toimintaan. Hän asui pienemmässä rakennuksessa Otto Malmin palatsin vierellä. Otto Malm kuoli v. 1898, Peter Herman v. 1899. Peter Hermanin kuoltua muutti Petersonin perhe hänen asuntoonsa. Se oli kaunis talo ja siinä nähtävästi neljä huonetta ja keittiö.

Kapteeni Peterson oli Pietarsaassa suuresti kunnioitettu ja yhteiskunnallisiin tehtäviin kytketty mies. Vuosina 1875—1880 ja 1892—1902 oli hän Pietarsaaren laivurien tukikassan hoitaja. Hänen johtaessaan kassaa muutettiin säännöt siten, että se antoi samat oikeudet kaikille jäsenilleen. Vuodesta 1892 hän toimi Yhdyspankin Pietarsaaren konttorin apulaisjohtajana vuoteen 1902 saakka, jolloin hän perheineen muutti Helsinkiin. V. 1893 sai Frans Peterson erään kirjakaupan omistukseensa. Sen hoitamisen otti hänen puolisonsa Tilda tehtäväkseen koko Pietarsaaren aikanaan. — Alma Söderhjelm mainitsee hänet Pietarsaassa jäsenenä taksoituslautakunnassa, kaupunginvaltuustossa ja rahatoimikamarissa.

Tildan vapaa-aika oli varsin rajoitettua. Kun hänen lankonsa Fredrik Forsberg oli sairaana, oli Tildan toimittava urkurina. Eräässä kirjeessä hän valittaa sitä, että papit olivat vaihtuneet ja käytettiin uusia virsiä. Sinä sunnuntaina oli pidetty kahdet jumalanpalvelukset.

Tildalla oli apulaisia taloustyössään. Petersoneilla oli kolme kotiapulaista. Petersonit pitivät sekä kesäisin maalla että talvisin kaupungissa Suurkadun ja Itäalminkadun kulmatontilla monta kanaa, yhdestä kolmeen lehmää ja joka vuosi uutta porsasta. Bertelillä oli omia ankkoja. Lehmistä oli vaivaa. Ne eivät oppineet siirtymistä kaupungista maalle ja maalta kaupunkiin. Heti kun ilmaantui mahdollisuus, pakenivat ne edelliseen paikkaan. Kirjeessä kerrottiin, että parastaikaa niitettiin heiniä lehmille. ”Tänään istutetaan perunoita omalle maapalalle ja illalla vedetään vene ’Maj’ vajasta rantaan.”

Kesäisin perhe asui aluksi vuokralla Nissasössä. Myöhemmin Petersonit rakensivat Bergvikiin oman kesähuvilan sen suolavaraston hirsistä, joka Fransilla oli satamassa. Bergvikissä vietettiin v. 1897 hopeahäitä.

Sekä maalla että kaupungissa oli Petersoneilla tenniskenttä, samoin krokettikenttä. Pojilla oli polkupyörät. Tilda kirjoitti: ”Hän tuli veloisella.” Vivi olisi myös halunnut pyöräillä, mutta se ei ollut ”naisellista”. Elly oli

kuusi vuotta sisarta Viviä nuorempi. Kun Elly tuli pyöräilyikään, olivat ajat muuttuneet ja työtökin saivat pyöräillä.

Kesän loppupuolella teki Petersonin perhe hauskoja marjastusretkiä. Matkalla lauloivat kaikki. Tildan sisaren Majkenin mies Fredrik Forsberg oli paikkakunnan lauluyhdistyksen johtaja. Majken oli sopraano, Tildan ja Majkenin sisar Lotti oli altto, pojat lauloivat tenoria ja bassoa, Tilda lauloi sitä ääntä, mitä kulloinkin tarvittiin. Huviretkillä sunnuntaisin purjehdittiin vanhan kapteenin ohjaamina. Hänen suurin harrastuksensa oli kalastus. Lennart tai Arne olivat seurana, mutta enemmänkin soutajina. Naisväellä kotona oli sitten työnä puhdistaa ahvenet, joita heidän herransa olivat onkineet.

Kun Elsie täytti seitsemän vuotta, järjesti Tilda hauskan ohjelman, tinttamareskin, hählinähulluttelun, johon hän oli saanut aiheen jostain aikakauslehdestä. Ellyn ja kahden tytön tuli työntää kasvonsa näkyviin suurien, heidän vartaloitaan peittävien pahvilevyjen takaa. Tilda kirjoitti heille sopivia vuorosanoja. ”Tietysti oli Elsie kutsunut opettajattarensa hyvissä ajoin.” — Myöhemmin pyysi koulun rehtori tyttöjä esittämään tämän näytöksen koululla ja Tilda kirjoitti uusia vuorosanoja. ”Kaikki opettajat yhtä lukuunottamatta ja opettajattaret olivat mukana. Huvia lisäsivät leikit, kirjainarvoitukset, lausunta ja laulu sekä teenjuonti.”

Suuri tapahtuma oli retkeily, jota yhteiskoulun 4:s ja 5:s luokka harrastivat. Käytiin monilla tunnetuilla paikoilla kuten Kuddnäsissä, Oravaisissa, Jepualla ym. Ajettiin hevosilla, käveltiin, retkeiltiin veneellä ja tultiin junalla takaisin. ”Historialliset muistot selvintyivät.” Eri paikoilla pidettiin tervehdys- ja kiitospuheita.

Tilda oli eräiden kilttien rouvien kera ommellut lippuja, yhden kullekin luokalle, valkoisia värillisin reunuksin ja kunkin luokan roomalaisen numeron, viidennelle luokalle vihreätä, neljännelle tummanpunaista, kolmannelle vaaleansinistä, toiselle purppuraa, ensimmäiselle tummansinistä ja alkeisluokalle vaaleankeltaista. Opettajat ja opettajattaret saivat kukkavihkoja. Tilda piti kiitospuheen: ”Monta jaloa siementä on tällä retkellä kylvetty nuoriin sydämiin, saaden siunauksensa korkeudesta, siten kerran kantaakseen ihanan hedelmän.”

Tilda auttoi monissa juhlatilaisuuksissa soittaen pianolla tai kitaralla tanssimusiikkia. Itse hän ei koskaan tanssinut, paitsi kerran poloneesia Zacharias Topeliuksen kanssa. — Pietarsaareissa oli amatööriteatteriseura; kun se esitti laulukappaletta, hoiti Tilda säestyksen. Jos joku esiintyjistä horjahti tehtävässään, sovitti Tilda musiikin sen mukaan.

Pietarsaaren huipputapauksiin kuului Runeberginpäivän juhliminen Raatihuoneella. Sielläkin Tilda avusti tehtävänään säestää solisteja. Mahdollisesti hänellä saattoi olla joku oma soolonumeronsa. — Vappua varten oli paljon valmisteltavaa. Juhla pidettiin satamassa juhlapaikalla. Tilda teki voileipiä.

Tildalla oli monia sosiaalisia intressejä, hän toimi Marttaliikkeessä ja merimieslähetyksessä. Rouvasväen yhdistykseen hän antoi arvokkaan oman panoksensa. Hänen valokuvansa riippuu yhä siellä seinällä Vanhojen kodissa.

Vähän ihmetyttää, oliko Tildan vaikeata yhdistää perimänsä ankarasti

pietistisen elämäkäsityksensä elämänmyönteiseen toiveeseensa tehdä ihmiset iloisiksi ja onnellisiksi, mutta ennen kaikkea antaa heille jotain arvokasta. Hänen tunnuslauseensa oli niin sanoakseni ”kaunista ja arvokasta”.

Päiväkirjamuistiinpanoissaan v. 1872 mainitsee Tilda käynnit Kööpenhaminan oopperassa. Hänen oli vaikeata myöntää itselleen, että he olivat pitäneet siitä. Hän kiitteli esitystä mutkikkaasti ja anteeksipyytäen. — Kun Vivi 19-vuotiaana kirjeessään kysyi, saisiko hän käydä teatterissa, vastasi Tilda, että täytyihän saada nauttia siitä, mikä edisti sivistystä.

Edellä ja mainittiin, että Petersonin perhe muutti Göstan hukuttua v. 1902 Helsinkiin.

Helsingissä uusi koti sijoittui Annankatu 8:aan, Fredrikinkatu 43:een, Lapinlahdenkatu 31:een ja Tehtaankatu 34 C:hen. Annankatu 8 oli kivitalo. Huoneisto oli pihan puolella ja siinä oli uunilämmitys. Tuleva näyttelijä Erik Lindström syntyi siellä Petersonien asuessa Annankadulla. Elsie leikki hänen sisarensa kanssa. — Fredrikinkadulla oli Petersoneilla valokuvan mukaan kaunis koti. Erään sanomalehtikirjoituksen mukaan toimi Tomtebo-niminen lastentarha 1930-luvulla tässä talossa. Huoneet olivat korkeita, ilmavia ja asuntoon mahtui 100 lasta. — Tehtaankadun talossa asui Leo Funtek, musiikkimaailmassa arvostettu mies.

Elly, Bertel ja Arne tulivat ylioppilaiksi Helsingissä. Elsie suoritti keskikoulun.

Vanha kapteeni Peterson kävi Helsingissä harvoin ulkona. Hänen reumatisminsa vaivasi häntä, ei hän myöskään ollut kotiutunut, hänen käyntinsä parturissa oli jo huomattava tapaus. Hän antoi merkillisiä selityksiä siitä, miten hän oli tullut sinne. Lopulta selvisi, että parturin huone oli aivan nurkan takana heidän kodistaan. Näin oli käynyt vanhalle kapteenille, joka oli purjehtinut ristiin rastiin maapallolla.

Fransilla oli tuttava Helsingissä: Felix von Schantz. Hän oli 28 vuotta Fransia nuorempi. Hän toimi opettajana. Hänen isänsä Fredrik Gustaf von Schantz oli ollut merikapteeni Kauppahuone Malmin palveluksessa. Felix von Schantzia kiinnostivat Pietarsaaren olosuhteet. Hän tuli usein vierailulle ja seurustelu hänen kanssaan tuotti paljon iloa vanhalle kapteeni Petersonille.

Lennartin opinnot tuottivat iloa kapteenille. Lennartin kirjat ja paperit lojuivat kapteeni Petersonin kirjoituspöydällä. Hän mittaili kirjapinon korkeutta ja iloitsi, kun se tentin jälkeen madaltui.

Vuosi vuodelta huononi vanhan kapteenin tila. Lennart koetti tehdä kaiken voitavansa, mutta joulukuun 15. p. 1907 nukahti Frans kuolon uneen. — Se oli ainoa kerta, jolloin sisar Elly näki veljensä Lennartin itkevän.

Palattakoon tämän jälkeen *Lennartin* elämäkertaan.

Pietarsaassa oli alkeiskoulu, mutta tullakseen ylioppilaaksi oli poikien jatkettava koulunkäyntiään Oulun ruotsalaisessa lyseossa. Pojat asuivat Oulussa pormestarin rouva Elfvingin luona, jonka tytär Ester myöhemmin meni naimisiin presidentti Ståhlbergin kanssa.

Koulussa annettiin viikottain arvosanoja käytöksestä, huomaavaisuudesta ja ahkeruudesta. — Arvosanat alkoivat ykkösestä ja kakkosesta sekä kohosivat yhdeksään ja kymmeneen. Syyslukukaudelta 1886 ja kevätlukukaudelta 1887 sai Lennart arvosanoja 10, 10 ja 9. Toisen kerran 10, 9 ja 9. Hämmästyttävää on, että vihkossa ilmaistun kaavan mukaan arvosana saattoi laskeutua välttävään 4 tai 3, jopa vielä hyväksyttäviin 2 ja 1. On tallella toinen isompi vihko, missä on vv. 1893—1897 kirjoitettuja runoja — Lennartin käsialaa.

Lennart oli oppinut pianonsoiton, joten hänen tehtäväkseen oli tullut virsien soittaminen aamurukouksissa. Hän oli musikaalinen, oli kouluaikana saanut ”stipendinä” kaksi kirjaa. — Hän, Gösta ja veljekset Wichman sekä kaksi tyttöä olivat muodostaneet laulukuoron.

Gösta suoritti ylioppilastutkinnon 1895 ja Lennart 1896. Lennartin ylioppilastutkinnon kysymykset ovat säilyneet. Äidinkielen aineeksi valitsi Lennart ”Kullervon surullisen kohtalon”. Pojat opiskelivat Helsingissä, Lennart lääketiedettä. Ylioppilaina Helsingissä kuuluivat he Akademiska Sångföreningeniin. Jäsenluettelossa 1893 oli Gösta I basso ja Lennart II tenori.

Kerran oli Lennart sangen alakuloinen Bergvikissä. Hän oli epäonnistunut kasviopin tentissä professori Elfvingille. Nyt istui hän Bergvikin rannalla vuollen kaarnalaivaa sisarelleen Ellylle. ”Minun ei olisi pitänyt alkaa opiskella”, sanoi Lennart. ”Minun olisi pitänyt sen sijaan ruveta laivanrakentajaksi.” Sisar Elly kertoi paljon myöhemmin, kuinka surullisia kaikki olimme. ”Me rakastimme kaikki Lennartia.” Mutta suru haihtui pian ja Lennart suoritti tenttinsä.

Lennart pääsi sitten amanuenssiksi Helsingin yleiseen sairaalaan sisätautien osastolle. Kuudessa vuodessa hän suoritti kandidaattitutkinnon. Hän oli opinnoissaan uupumaton. Ensimmäisen tenttinsä anatomiaa hän suoritti syyskuussa v. 1900. Jouduttaakseen opintojaan päätti Lennart lähteä opiskelemaan Berliiniin. Se näytti hänestä olevan ainoa keino valmistautua lääketieteen kandidaatiksi v:een 1902 mennessä. — Vanha kapteeni lähetti hänelle sinne joulurahoja.

Joulukuussa Tilda-äiti kirjoitti Viville Dresdeniin: ”Saimme eilen kirjeen Lennartilta. Hän on varsin tyytyväinen työhönsä Berliinissä ja toivoo siitä paljon hyötyä. Mutta laiha näyttää hänen ruokailunsa menneen, eikä hän suo itselleen mukavuuksia.”

Vivi oli eräässä kirjeessään Lennart-veljelleen valittanut sitä, että hänen toverinsa tulisivat lähtemään koteihinsa jouluksi, mutta ei hän. Nyt lähetti Lennart hänelle kangasta, jota oli tuonut Suomesta, ja kertoi, että hän saatuaan joulurahoja aikoi jouluaattona pistäytyä hetkeksi Vivin luo, mutta sitten oli hänen lähdettävä ”lukemaan pääkallon luita”.

Toinen poiminta Lennartin kirjeistä: ”Keisarista puheen ollen on hän pystyttänyt puistokujaan mahtavia kuvapatsaita esi-isistään niin kaukaa menneisyydestä kuin mahdollista. Patsaskuja, Siegesallé, näyttää tosi mahtavalta, mutta hänen rakkaat alamaaisensa pitivät sitä liiallisena pöyhkeilynä, niin että eräänä yönä oli aika monelta näistä ukoista nenä lyöty rikki.”

Kun Lennartin odotettiin palaavan Saksasta kotiin, kirjoitti Tilda Viville: ”Odotamme tänään tietoa, että Lennart on onnellisesti tullut meren yli

Elsa Maria Hammar.

Stettinistä. Minä lähetän hänelle talvilakin, sillä sellaista ei hänellä ole Helsingissä.”

Toisesta talviasuun kuuluvasta asusta on sisar-Elly kirjoittanut, että hän oli aika ylpeä nähdessään eräänä vuonna veljekset heidän tullessaan Pietarsaareen nahka sisäänpäin käännettyissä turkeissa, jotka Pietarsaaren paras vaatturi oli ommellut.

Lennart oli 26.12.1907 avioitunut sairaanhoitaja *Elsa (Ella) Maria Hammarin* (s. elokuussa 1877, k. tammikuussa 1954) kanssa. He olivat sairaalassa tutustuneet toisiinsa. Ella oli luonteeltaan iloinen ihminen. Kun hänen luokseen kokoontui naisvieraita, kuten usein tapahtui, kuului huoneistosta heleää naurua.

Ellan isä oli Tammisaaren pormestari *Carl Jakob Hammar* (s. 1845, k. 1892) ja äiti *Sigrid Adolfin* Wadman (s. 1843, k. 1919) tämän toisessa avioliitossa. Lennartilla ja Ellalla oli vain yksi lapsi, v. 1909 syntynyt tytär maisteri *Inga*, joka avioitui v. 1941 arkkitehti *Birger Erik Stenbäckin* (s. 1907, k. 1981) kanssa. Heillä on kaksi lasta: *Sten-Erik* ja *Yrsa Martina*.

Tultuaan laillistetuksi lääkäriksi 1907 Peterson oli apulaislääkärinä Helsingissä Marian sairaalan kirurgisella osastolla, vt. ylilääkärinä samassa sairaalassa, vt. kaupunginsairaalan ja synnytyslaitoksen lääkärinä Pietarsaaressa, vt. apulaislääkärinä Helsingin yleisen sairaalan kirurgisella osastolla sekä rautatielääkärinä Pietarsaaressa kuin myös lyhyesti muun muassa Forssassa, Savonlinnassa ja Loviisassa. — V. 1914 hän sitten tuli Viipurin läänin sairaalan I alilääkäriksi, ja niin hän vakiintui lopullisesti viipurilaiseksi, kaupunginsairaalan ylilääkärinä v:sta 1927 sekä lääninsairaalan ylilääkärinä vv. 1934—1938.

Vuonna 1919 yritettiin saada hänet ylilääkäriksi Sortavalan, kuten seuraava kirje osoittaa:

Korkeasti kunnioitettu Herra Tohtori Lennart Peterson

Teidän harvinaisen taitavuuden ja lääkärintutsumukseen liittyvän lämpimän intressinne johdosta, sekä Teidän suuren työnhaluunne ja kykyynne viitaten uskallamme me Sortavalan kaupungin kansalaiset, naiset ja miehet, lausua rehellisimmät toivomuksemme, että Te Herra Tohtori, hakisitte haettavaksi tiedotettua ylilääkärin virkaa Sortavalan kaupungin yleisessä sairaalassa.

Sortavalassa, tammikuun 8.
pnä 1919
Suurimmalla kunnioituksella
30 allekirjoitettua nimeä

Lennart Peterson oli, kuten kaikki hänen tuttavansa tiesivät, erittäin helläluonteinen. Siitä esimerkkinä eräs tapaus:

Petersonit asuivat Viipurissa myöhäisvuosinaan arkkitehti C.A. Gyldeénin suunnittelemassa Eden-nimisessä, v. 1912 valmistuneessa rakennuksessa Waasankadun varrella. Heillä oli parhaillaan eräitä matkustavaisia vieraita juhlaillallisilla ja isäntä piti heille puhetta. Silloin ilmoitettiin, että kadulla oven vierellä oli potilas autossa ja tahtoi saada lääkärin apua. Rouva Peterson antoi sanoa, että talossa parhaillaan oli vieraita, ja Lennart sanoi, että toinen lääkäri sairaalassa voisi suorittaa leikkauksen. Mutta potilas ei halunnut sitä. Niinpä Peterson jätti vieraansa 3/4 tunniksi, teki leikkauksen ja palasi vieraidensa luo. Hänellä oli myöskin joka illaksi tilattu sama ajuri, joka vei hänet paikasta toiseen. Siten hän perhelääkärinä saattoi valvoa monien perheiden terveystilannetta. Lääninsairaalaan kävellessään oli hänelle seuranaan tavallisesti oma puolisonsa. Juseliuksen yksityissairaalaan pistäytyminen oli aivan vaivatonta, koska se sijaitsi ”Edenissä”, siis samassa talossa, missä Petersonit itsekkin asuivat. Myöhemmin Peterson osti itselleen auton, ensimmäisiä Viipurissa.

Viipurissa oli kaupungin sairaala sijainnut Kannaksenkadun ja Kalevankadun välisessä viimeisessä korttelissa, missä sillä oli useita yksikerroksisia puurakennuksia. Synnytyslaitoksella oli oma rakennuksensa Kullervonkadun ja Juteininkadun kulmassa. Se oli puurakennus, jolla oli tiilinen alakerta. Kaupungin sairaalalle rakennettiin v. 1926 punatiiliset uudet rakennukset kaupunginarkkitehti Paavo Uotilan suunnitelmien mukaan entiselle kaakelitehtaan tontille uuteen suureen kortteliin Kalevanosan kaakkoispäähän. Siihen kuului kolmikerroksinen punatiilinen hallintorakennus sen eteen suunnitellun Hirviaukion varrella, talousrakennus koillisivulla ja sairaalasiipi edellisten yhtymäkulmasta suoraan lounaissyuntaan. Patterinmäen juurelle sairaala sai tontilleen arkkitehti Keinäsen piirtämän tuberkuloosisairaalan. Näinä vuosina oli Lennart Peterson kaupunginsairaalan ylilääkäri.

Lääninsairaalan rakennuksia Kannaksenkadun varrella (valok. Museovirasto).

Viipurin lääninsairaala käsitti 200 m pituisen ja n. 125 m levyisen suorakaiteisen korttelin Kannaksen- ja Suonionkatujen välissä. Alkuna sairaalalle siellä oli ollut Kristian Adrian Ladon v. 1766 laatiman testamentin perusteella rakennettu ja v. 1792 avattu kaksikerroksinen aumakattoinen kivistä rakennettu vaivais- eli köyhäinhuone. Tähän oli sitten myöhemmin rakennettu jatkona pienen välin jättäen Vilkkeenkatuun asti ulottuva sairaalarakennus sekä korttelin itäkulmaan monikerroksinen talousrakennus. Suuria korjauksia tehtiin vuosina 1918—1931 ja se olikin varsin uudenaikainen sairaala.

Viipurin Lääninsairaalan kirurgista toimintaa johti professori Peder Waldemar Granberg vuosina 1897—1934. 1880-luvun tienoilla oli ylilääkäri saanut assistentin, oli myös saatu erityinen leikkaussali. Sairaalan paikkaluku nousi 150:een. — Lääninsairaalalla oli myös puutarha. Granberg oli istuttanut sinne sadoittain syreenipensaita.

Granberg kunnioitti Petersonin tietoja ja taitoja, mutta kadehti häntä Petersonin saavuttaman suosion takia. Niinpä kun hänelle itselle piti suorittaa pieni, mutta vaarallinen leikkaus, ei hän kääntynyt Petersonin puoleen, vaan antoi sen paljon kokemattomamman apulaislääkärin tehtäväksi. — Kerran kun oltiin Granbergin kanssa valmistamassa leikkausta, kysyi potilas, kuka sen suorittaa. Granbergin tiedustellessa: ”kuinka nii”, potilas vastasi: ”No kun se Petterssonni kuuluu olevan tämän talon paras leikkaaja.”

Valtion sairaaloille tuli vuoden 1900 maissa määräys yli kaksi vuotta sairaalassa maanneitten potilaiden siirtämisestä kunnalliskoteihin eli vai-vaistaloihin, joita ne ainakin Karjalassa silloin olivat. Tuolle listalle joutui nuori tyttökin Maire Heikkonen. Hän makasi osastolla neljä vuotta. — Olimme kaikki pahoillamme siitä määräyksestä ja osastolääkärit kehottivat

minua puhumaan Mairen puolesta professori Granbergille, mutta sehän ei olisi auttanut, siksi piilottelin Mairea aina ison kierroksen aikana siihen asti, kunnes ylilääkäri Peterson tuli pelastajaksemme. — Ylilääkäri tutustui Mairen tapaukseen ja suoritti hänelle suurleikkauksen (märkivä lonkkani-veltulehdus). Hänellä oli kalleimpana aarteenaan ylilääkäri Petersonilta saamansa kiitoskortti virkkaamastaan villakoirasta. — Mainittakoon tässä yhteydessä, että osastojen oli pienellä työvoimallaan korjattava pesusta tulleet linavaatteet, napit, nauhat ym., parsittava sukat jne. Kun Maire huolsi sidetarvevarastomme lisäksi kaiken tämän, vastasi hän yhtä työntekijää osastolla. Olinkin vastapalveluksi ottanut Mairen kesämökkilleni ja siten yrittänyt maksella vanhoja velkojani. (Viipurin lääninsairaalan sairaanhoitajattaren Sivi Sännälän, ent. Koskinen, kertomaa).

Kuten professori Elfvingin muistelmista selviää, oli professori Granberg sekä mieleltään että kieleltään ruotsalainen. Tästä johtui, että ruotsi oli käytössä myös niillä osastoilla, joilla ei ollut sitä taitavia hoitajia, — luonnollisesti myös julisteissa, kuten ”Tala sakta”, ”Stäng dörren” jne. — Ylihoitaja Meeri Manelius kertoo em. asiasta seuraavaa: Professori Granbergin jäätyä eläkkeelle toimi ylilääkärinä Petersonin virkaan tuloon asti tohtori Aarne Pelkonen. Ylihoitaja Manelius oli kysynyt tri Pelkoselta: ”Eikö anneta maalarin peittää seinillä olevat ruotsalaiset kirjoitukset?” Niin sitten tehtiinkin.

Ylilääkäri Peterson ei ollut monta kuukautta ollut ylilääkärinä, kun hän eräänä päivänä kertoi ylihoitaja Maneliukselle tahtovansa, että sairaskertomukset kirjoitetaan suomeksi. Siihen asti oli kukin saanut kirjoittaa ne miten halusi. Myöskin virkakirjeet kirjoitettiin nyt suomeksi. — Lienee tapahtunut v. 1934.

Sivi Sännälä kirjoittaa muistelmissaan ylilääkäri Petersonin 60-vuotispäiviltä seuraavaa: Ylilääkäri Peterson oli sekä ihmisenä että esimiehenä aivan omaa luokkaansa. Harvalla sairaanhoitajalla on tilaisuus elämänsä varrella toimia hänenlaisensa esimiehen alaisuudessa. Emme koskaan kuulleet hänen sanovan kovaa sanaa alaisillensa, puhumattakaan potilaista. — Muistui mieleeni pari tapausta ylilääkäri Petersonin 60-vuotispäiviltä. — Kun ylilääkäri tuli päivällä sairaalaan — paraatiovesta — olimme me hoitajat kunniakujassa leikkaussalin oven luona ja lauloimme sydämemme lämmöllä: ”Maan ja taivahan, kaiken unhoitan, sinua vain tahdon muistaa.” Potilaita edusti ed.mainittu Maire-tyttönen.

Samassa tilaisuudessa — juhlakahvilla — puhui tri Pelkonen ylilääkärille sanoen mm: ”Lempeällä katseellaan ja hymyllään hän hallitsee talonsa.” Lääninsairaalan ylilääkärit Granberg ja Peterson olivat toistensa vastakoh- tia. Edellinen oli puheissaan karkea ja kiroileva, jälkimmäinen aina herrasmies. Peterson otti aina nuorien lääkärien laatimat sairaskertomukset kotiinsa tutkittaviksi, läpikävi ne ja keskusteli sitten ryhmässä laatijoiden kanssa niistä, mikä tietenkin oli alkaville lääkäreille sangen kehittävää.

Lääninsairaala antoi sen ylilääkärille aineistoa monenlaisten tautien tutkimiseen ja kokemuksiä niiden parantamismenetelmiin. Niinpä Peterson- kin joutui lääkärityönsä ohella tekemään tiedettä, mistä tuloksena oli suuri määrä julkaisuja sekä koti- että ulkomaisissa aikakausilehdissä: tutkimuksia ensin vuosina 1905—1915 ja sitten 12 vuoden tauon jälkeen taas vuodesta

1927 alkaen kuolemaansa saakka. Nämä tutkimukset kohdistuivat pääosin vatsaontelon kirurgiaan ja useat niistä käsittelivät haimasairauksia. Niitä painatettiin Finska Läkaresällskapetets Handlingareissa ainakin 11 ja puoli tusinaa Zentralblatt für Chirurgiessa sekä Journal of the American Medical Associationissa kolmasti.

Väitellessään tohtoriksi Peterson oli jo 56-vuotias mies, ylivertaisen ammattitaidon ja kokemuksen omaava ylilääkäri sekä eräs maamme arvostetuimmista kirurgeista. Niinpä ohutsuolikirurgiaa koskettelevasta 540-sivuisesta väitöskirjasta sanottiinkin, että aineiston runsaus ja sen perinpohjainen käsittely ylittivät kaiken muun, mitä maassamme siihen mennessä alalta oli julkaistu.

Ihmisen harrastukset heijastuvat hänen luonteessaankin. Lennart Petersonin pääharrastus oli *purjehtiminen*. Vuoden kahdestatoista kuukaudesta hän ahersi 10 lääkärin tehtävissä, mutta kahtena häntä ei voinut tavoittaa. Toinen niistä kuului virkaan lomana ja siitä sai hän palkan, mutta toisen hän sai lisäksi pyynnöstään ja se oli niinollen palkaton. Täten vapaaksi saamina kuukausina hän purjehti. Ne olivat hänelle lepoa ja iloa tuottavia. Olisipa ollut omituista, ellei usean laivurisukupolven vesaan olisi purjehdusinto tarttunut. Silloin saivat lääkärin huolet häipyä hänen mielestään. Hän keräsi voimia syksyllä jatkuvaan lääkärintyöhön. Suolaiset tuulet Suomen rannikolla Itämerellä, Viron, Latvian ja Liettuan rannoilla sekä Saksan koillisrannikolla tuottivat hänelle iloa, karaisivat miestä ja säilyttivät hänen terveytensä.

Matka saattoi jatkua kauemmaksikin, Juutinrauman kautta eteenpäin, kerran Götan kanavaakin pitkin. Kanavassa saattoi purjehtia vain, jos oli myötätuulta, muuten oli käytettävä moottoria, mutta kun se teki lakon, täytyi venettä hinata. Niinpä tytär Ingakin sai pyynnöstään köyden vyötärönsä ympärille. Päästiin Göteborgiin. Paluu kotimaahan tapahtui Juutinrauman kautta.

Näillä pitkänmatkan purjehduksilla oli perhekin usein mukana, samoin matruusina palveleva säkkijärveläinen Anton Kaukiainen, jota Lennart kovasti arvosti. Veneitä oli kaksi, niistä pienempää käytettiin kilpapurjehduksissa. Sellainen pidettiin Pietarissa v. 1910. Rannalle oli pystytetty telta purjehtijoiden kokous- ja ruokailupaikaksi. Tuolloin osallistuttiin Keisarillisen Jokipurjehdusseuran kilpapurjehdukseen. Lennartilla oli mukanaan veljensä Bertel. Purjeveneenä oli "Ulk", amerikkalainen viitonen.

Tukholmaan mentäessä kuului asiaan suorittaa Vaxholmin kohdalla lippu-tervehdys. Siellä vahdissa ollut sotilas ei kerran huomannut tulijaa, eikä vastannut tervehdykseen. Seuraus oli, että siitä tuli Viipuriin kirjallinen anteeksipyyntö.

Eräs veneistä, "Mariella", tuhoutui telakkapalossa 29.5.1924. Se järkytti Petersonia niin, että hän käveli koko yön edestakaisin huoneessaan. Purjehdukseen koko sydämellään innostuneena hän mm. kirjoitti tästä harrastuksestaan "Frisk Bris" -nimiseen lehteen.

Lennartin harrastuksiin kuului myös valokuvaus, jonka kohteena olivat Viipurin rakennukset. Hänellä oli diapositiivisarjokin. — Samoin kiinnosti kasvien prässäys häntä.

Aika vieri. — Päivä kallistui iltapuoleen ja Elämän kaunis satu lähestyi loppuaan. — Tuli kutsumaton vieras, Tuonen Viikatemies, lupaa kysymättä, vei isän kodistaan, jonne jäi Kalman kolkko henki. — Sairaalaan jäi Lennart Petersonista maalattu muotokuva ja hänen suuri tieteellinen kirjastonsa lahjoitettiin Viipurin kaupungille.

Lennart Peterson ei saanut tulla vanhaksi. Hän oli 60-vuotias, ei mikään eläkeläinen. Mutta ihminen ei saa itse määrätä elämänsä pituutta. — Se on Kohtalon jumalatar, joka kysymättä, sokeana, leikkaa poikki elämämme langan. Kohtalo oli Petersonille tyly. Hän, joka oli monelle palauttanut terveyden ja lieventänyt kivut, menehtyi itse vaikeaan sairauteen.

Ihminen voi elävästi vaikuttaa vain omaan aikakauteensa, siihen, mitä hän aikalaisilleen merkitsi, mitä hän oli heidän silmissään. Peterson sai heiltä todistukseensa korkeimman arvosanan, kuten tähän seuraavaan kappaleeseen on jäljennetty.

Lienee erittäin harvinaista, että Lääkintöhallitus sanoman Petersonin kuolemasta levittyä lähetti hänen puolisolleen näin kuuluvan surunvalittelun:

Lääkintöhallitus, joka Ylilääkäri Lennart Petersonin eilen tapahtuneen kuoleman kautta on menettänyt huomattavimman Ylilääkäriinsä, sairashuoltolaitoksen ja nuorten lääkäreiden kasvattajan sekä sen edistämisestä lämpimästi kiinnostuneen lääkärin, joka korkeassa kutsumuksessaan oli innokkaasti toimiva ja harvinaisen kouluuntunut, oikeamielinen sekä inhimillinen persoonallisuus, pyytää täten lausua syvän osanottonsa siihen suureen menetykseen ja suruun, mikä on kohdannut Teidän perhettänne.

Vt. Pääjohtaja
Herman Lavonius,
Lääkintäneuvos E.J. Horelli

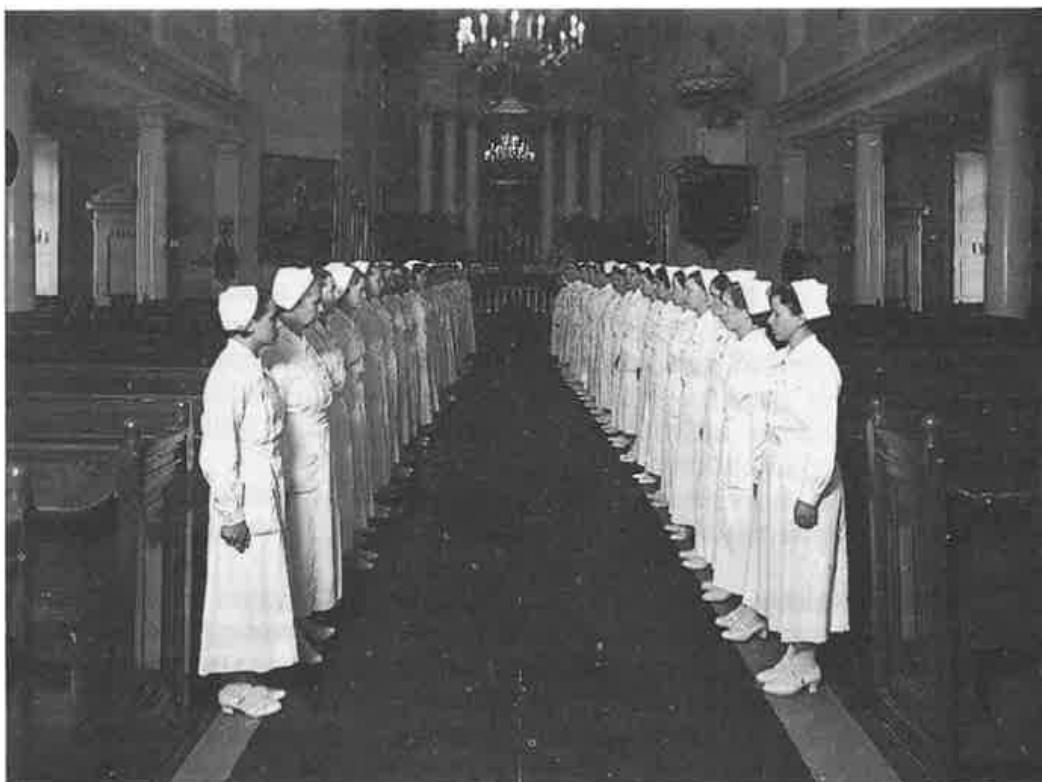
Lennart Petersonin kuolinsanoman levittyä julkaistiin seuraava muistopuhe:

Me uurramme tänään muistokiveen Lennart Petersonin kuolinsäkeet. — Kun hän marraskuussa täytti 60 vuotta, saatoimme kunnioittaa häntä pitkän matkan purjehtijana. On sen vuoksi vaikeata käsittää, ettei hän enää kohota "Gavotten" mastoon viiriään ja että hänen varma otteensa peräsimen tangossa on ainiaaksi lamaantunut.

Kun tieto Lennart Petersonin kuolemasta oli saatu sairaalaan, ei siellä ollut monta kyöneletöntä silmäparia. — Jotta arkku olisi voitu siirtää huomaamattomasti kirkkoon, tapahtui se varhain aamulla, kun kaupunki vielä nukkui.

Päivällä siunaustilaisuudessa hoitajat seisoivat kunniavartiossa. Kun jokaisella oli kädessä kukkaseppele, oli kukkakuja juhlallinen näky. Kirkko oli ääriään myöten täynnä, poliisi esti tungeksivia, edessä sijainnut torikin oli täynnä Karjalan kansaa, joka oli saapunut saattamaan hyvää lääkäriään.

Ylilääkäri Peterson oli esimies, jota eivät hänen alaisensa tule koskaan unhoittamaan. Silloin tällöin johtavat heidän askeleensa Helsingissä hautausmaalle, missä hänen leposijansa on.

Sairaanhoitajattarien kunniakuja tri Lennart Petersonin hautajaisissa.

Doktor Lennart Peterson In Memoriam

Sällan en stjerna i rymden
beskrivit en vackrare bana,
sällan en människas vand
oss fullheten så låtit ana,
som den, vid vars minne vi dröja —
som mänska och läkare stor.

Mottag vår tack och beundran —
kärlekens gärning, den lever.
Må ljusa och eviga makter
enas att vilan förljuva,
signe den sådd, som skall spira,
bringa de sörjande tröst!

(Tyyni Halminen-Levitzky)

Lennart Petersonin valtimoissa virtasi sukupolvien meriväen veri, mikä ehdottomasti kutsui matkailemaan syvillä ulapoilla. Olipa kerran pieni piltti, joka aikanaan näki kotimaan rannikon häipyvän ja joka lapsen silmineen turhaan koki tähyillä taivaanrannan taa. Muutamien maailman-
ympäripurjehdusten jälkeen isän ohjaamalla pietarsaarelaisella fregatti

"Europalla" oli tuleva purjehtija valmis alkamaan purjehtijanuransa, samoin kuin sen ajan sukupolville kuului. Ensi purjeena pyyheliina, sitten ehkä kaksi. Ja vene kasvoi raskaspainolastisesta avoveneestä purjeveneeksi tavoitellen soutuvenettä suurempia mittoja. Lennart Peterson kasvoi kansalaiseksi ja rakennutti suurempia veneitä. Purjehdusinto jäi häneen pysyvästi, silloinkin kun hän sai suurempia tehtäviä hoidettavakseen. Kilpapurjehduksissa hän oli oikeamielinen, niin voitoissa kuin tappioissa.

Hänen palkintokokoelmaansa olivat esimerkiksi "Hasard", "Reserv", "Hobby" ja nopea "Mariella" kasvattaneet. Myöhempinä vuosina hän keskittyi pitempiin matkoihin elegantilla "Gavotte" -veneellään, joka herätti huomiota Itämeren rannikkokaupungeissa. Aina hän valmistautui huolellisesti näihin matkoihin ja asettamaansa päämäärään. Hänen hautajaisiansa kunnioittivat monet purjehdusseurat, ensi sijassa Pietarsaaren ja Viipurin, sekä sama tuuli, mikä johdatti "Mariellaa" ennen suurta telakkapaloa. Suurenmoinen oli "Gavotten" viimeinen luovinta Äransgrundin majakan luona: ukkossalama antoi loppulaukauksen.

"Frisk Bris" -lehden joulunumerossa v. 1939 — siis tri Petersonin kuoleman jälkeen — oli kertomus "Gavotten" viimeisestä risteilystä Itämerellä. Lokikirjan mukaan se kuului seuraavasti:

Hitaasti työntyy "Gavotte" eteenpäin. — Äransgrundin majakkalaiva on aivan tyynen puolella kl 21.50. — Tuuli on N, joten suuntautuminen Pörtöhön on edullisempaa kuin Helsinkiin. — Pian meillä on reipastuttava NO. Genua vaihdetaan, sillä taivaanranta NW:ssä näyttää rumalta. Näkymä Söderskäriin on niin huono, ettei majakanvaloa näy. Sen suunnan saaristossa on alkanut tihkua sadetta, mikä lisääntyy huomattavasti, kun saavutaan kotipoijulle kl 9.30. — Tyyntä — tuskin on purjeet laskettu, kun ukkonen tervehtii kotiin tulijaa mahtavasti. Äkkinäisesti kova jyrähdys, tuntuu kuin se nostaisi kaiken ilmaan! Salama iski maahan n. 200 m päässä meistä! — Suurenmoinen loppulaukaus!

Kun Lennart Peterson, joka kuoli talvella 1938, näin lopetti lokikirjansa, ei hän aavistanut, että tämä komea merkintä lokikirjaan samalla merkitsi loppua hänen purjehduksilleen. Se oli luonnon kunnialaukaus luonnonystävälle, joka kehdestä hautaan pysyi uskollisena rakkaalle urheilulleen ja sen houkutuksille.

Yhtyen "Frisk Bris" -lehden mainintaan v. 1939 voi lisätä, että aurinko laskeutui epämääräiseksi ajaksi Isänmaalle ja purjehdusurheilullemme.

Lennart Petersonin elämäankaari kohosi korkealle. Hänen työnsä oli ollut siunauksellista taistelua sairauksia ja tauteja vastaan. Se oli ollut lämpöä säteilevää lähimmäisen rakkautta, täysin vapaa itsekkyydestä tai eduista ja kunnianhimosta, esikuvallista, henkisesti "vaskea vahvempaa". Hän on aikalaistensa sydämiin pystyttänyt muistopatsaan.

Ken hyvin on tehnyt kaikki työnsä,
saa rauhassa nukkua kaikki yönsä,
ja viimein, kun täältä elostaan lähti,
syttyi taivaalle tuikkiva tähti!

(O-I M)

LENNART PETERSON

11.11.1877—1.3.1938

Lääkäri, hieno kulttuurihenkilö, joka lämpimällä hymyllään hallitsi taloaan ja lohdutti kärsiviä potilaitaan.